

Unitárius szórványok 1949-ben

Széljegyzetek Sipos Emőke Villó:

A magyarországi unitáriusok földrajzi elhelyezkedése az 1949-es népszámlálás tükrében című szakdolgozatához

Lapunk egy régi adósságát kell törlesztenem, amikor kedves és fáradhatatlan fiatal hitoktatónk, **Sipos Emőke Villó** szakdolgozatának lényegi mondanivalóját próbálom néhány méltató sor kíséretében közreadni. Egy olyan nagyon információgazdag anyagról van szó, amely egész unitárius közösségünket közelről érintheti, érdekelheti.

Köztudomású, hogy a kommunista hatalomátvétel időszakában, 1949-ben volt az utolsó olyan hazai népszámlálás, amelynek során még a lakosság vallási hovatartozását is számba vették. A 2001. évi hasonló népszámlálás részletes adatai még nem ismertek. Az egyes megyék vallási adatait csak 2004 nyarán publikálják. Ekkor lesz igazán összemérhető, hogy az unitárius hívek területi elhelyezkedésében milyen változások következtek be az elmúlt 50 évben. Úgy érzem azonban, hogy **a missziós munkához, az unitárius hívek felkutatásához, szórványgyülekezetekbe való rendezéséhez már ez az összeállítás is nagyon jó támpontot adhat.**

Az unitárius hívek megyénkénti megoszlása

A könnyebb áttekinthetőség érdekében a megyék helyzetének bemutatásánál haladjunk Ny-ról K-re.

Vas megyében 22 településen éltek unitáriusok. Összesen 75 fő. Közülük Szombathelyen 28 fő. Kőszegen 14 fő.

Zala megyében is 22 településen éltek unitáriusok, összesen 77-en. Ezek közül Zalaegerszegen 21 fő, Bázakerettyén 15-en, Nagykanizsán pedig 13-an.

Győr-Sopron megyében 30 településen voltak unitáriusok. Összesen **153-an**. Ezek közül Győrben 64 fő, Levél községben (Hegyeshalom mellett) 25 fő, Sopronban 19, Mosonmagyaróvár pedig 11 fő.

Komárom-Esztergom megyében 30 településen **223 fős unitárius közösség élt**. A legnagyobb lélekszámú az egész Dunántúlon. Viszont ebben a megyében mind a mai napig egyetlen településben sem alakult egyházközségünk. Nagyszégyen az elődökre nézve!

Tatabányán 50, Dorogon 30, Oroszlányban 28, Tokodon 25, Esztergomban 15, Nyergesújfalun pedig 12 fő vallotta magát unitáriusnak. A települések megoszlásából egyértelmű, hogy főleg a bányavidékek voltak erőteljesen képviselve.

Fejér megyében 18 településen éltek unitáriusok. Összesen **175-en**. Ezek közül Székesfehérvárott 33 fő, Etyeken 14 fő. Sajnos a polgárdi gyülekezetről nem áll adat rendelkezésre, mert ennek a járásnak az adatai elvesztek. Tudjuk viszont, hogy 12 településen csak 1-1 unitárius élt. Így nem nehéz kikalkulálni, hogy a polgárdi gyülekezet olyan 90-100 fős lehetett, hiszen itt sokáig önálló egyházközségünk is működött.

Veszprém megyében 24 településen éltek unitáriusok. Összesen **138-an**. A legtöbben Pápán 20 fő, és Várpalotán 15 fő.

Tolna megyében 51 településen laktak unitáriusok. Összesen: **166 fő**. Legtöbben Gyönkön 15 fő. De 10 fő fölötti volt a számuk Dombóvárott, Bonyhádon és Szekszárdon.

Somogy megyében 49 településen éltek unitáriusok, összesen **162-en**. Kaposvárott 25 unitárius élt. 10 fő felett volt a számuk Gamáson és Ádándon.

Baranya megyében 56 településen laktak unitáriusok. Összesen **211 fő**. Ez a megye a Dunántúl 2. legnagyobb népességű unitárius megyéje. Ennek ellenére szomorú, hogy csak ennyien maradtak, hiszen a reformáció idején olyan sokan voltak. A leghíresebb prédikátorok némelyike innen került ki. Pécsen 84 fő unitárius élt. 10 fő felett volt a számuk Mohácson és Nagyhajmáson.

Az Alföld térségében:

Bács-Kiskun megyében – ami ugyan ekkor még nem létezett, csak Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye szétválásával keletkezett – 44 településen éltek unitáriusok, összesen **247-en**. Dunapatajon akkor még önálló egyházközség volt 61 fővel. Kecskeméten 45 fő, Kiskunhalason, Baján, Hajóson 15-15 fő unitárius élt.

Pest megyében 103 településen **666 fő** vallotta magát unitáriusnak. Budaörsön 62 fő, Vecsésen 42 fő, Budakeszin 31 fő, Törökbálinton 29 fő, Érden 23, Gyálon 22, Dunaharasztn 20 fő. Emlékszem még gyermekkoromban – amelyet Pesterzsé-

beten éltem le –, hogy akkortájt a lőrinci egyházközségnek még Vecsésen, Gyálon és Dunaharasztin is volt szórványgyülekezete. Pető tiszteletes úr vagy 6 helyen végzett szolgálatot. Azonkívül nekünk hittant oktatott. Ez volt az igazi lelkipásztori tevékenység. Sajnos az egyház későbbi vezetése teljesen komolytalanul kezelte, elsorvasztotta a mintegy kéttucatnyi, akkori szórványgyülekezetek számát Jóvátehetetlen hibát – ha nem bünt! – követtek el ezáltal. Így hagyták elporladni, felmorzsolódnai az egykor virágzó unitárius hitéletet a Duna–Tisza között.

Szolnok megyében 30 településen éltek unitáriusok, összesen **163-an**. A legtöbben Szolnokon 40-en, majd Mezőtúron 34-en. Kisújszálláson 17-en stb. Ezekkel se nagyon foglalkozott a későbbi egyházvezetés. Ezért zsugorodtunk, fogytunk állandóan.

Csongrád megyében összesen **634-en** vallották magukat unitáriusnak. Ez volt az ország legerősebb megyéje. Benne Hódmezővásárhely 440 főnyi unitáriusával a vidék legerősebb gyülekezete. Szegeden 110 fő, Szentesen 18 fő, Makón 12 fő unitárius élt.

Békés megyében 42 településen **568** unitárius hívó lakott. A legnagyobb volt a füzesgyarmati gyülekezet 156 fővel, de mindjárt utána következett Orosháza 143 fővel, mely utóbbi helyen szintén elhanyagolták a gyülekezet gondozását, ami így meg is szűnt. A missziós munka feladata a régi unitáriusok leszármazottainak újbóli felkutatása. Gyulán 49 fő, Békéscsabán 38 fő, Dévaványán 24 fő, Szarvason 18 fő volt található. Gyulán az utóbbi időben alakult szórványgyülekezet. De mi van Orosházával, Békéscsabával. Dévaványával és Szarvassal? Ezek is örökre a veszteséglistánkat szaporítják?

Hajdú-Bihar megyében 37 településen **307** unitárius élt. Ezek közül Debrecenben 173 fő, Hajdúszoboszlón 15 fő, Hencidán és Berettyóújfaluban 11-11 fő. Nagy fájdalom, hogy az egykor népes debreceni gyülekezetet a nem megfelelő lelkészi munka következtében szintén sikerült eléggé minimális létszámúra apasztani.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 61 településen élt mindösszesen **443** unitárius. Az Alföld térségében ez a 3. legnépesebb unitárius megye. Itt csak Kocsordon 251 fő unitárius élt, akik 1936 táján tértek át a református hitről az unitáriusra. Ez a gyülekezet ma is megvan és szépen virágzik. Jelentősebb számú unitárius élt még Nyíregyházán: 49 fő.

Észak-Magyarországon:

Nógrád megyében élt a legkevesebb unitárius. 26 településen mindössze 89 fő. Ezek közül Nagybátonyban 19 fő, Salgótarjánban pedig 17 fő.

Heves megyében 20 településen **114** unitárius lakott. A legtöbben Egerben 26 fő és Egercsehiben 22 fő.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 64 településen **223** unitárius lakott. A legtöbben Miskolcon 57 fő, Sátoraljaújhelyen 19 fő, Ózdon 14 fő.

Összességében 1949-ben hazánk mind a 19 megyéjében éltek unitáriusok. Az ország 3300 településéből 780-ban, ami azt jelenti, hogy *közel a települések egynegyedében*. A vidéken élő hívók összlétszáma 4840 fő volt. Valamivel több mint a 9449 főre tehető összes unitárius fele.

Budapest és az egyes kerületek unitáriusainak megoszlása kérdésével majd egy későbbi számban foglalkozunk.

Ez a rövidre fogott ismertetés is elég sok tanulsággal szolgálhat mára nézve. Büszkélkedésre semmi okunk. Ezek a számok elszomorítók, és egyben elgondolkoztatók. Az elmúlt évtizedek felelőtlen egyházi vezetésének mulasztásai vezettek oda, hogy egykor virágzó gyülekezetek elsorvadtak, eltűntek egyházunk térképéről. Híveink megfelelő lelki gondozás hiányában más egyházak kötelékébe sodródtak. De a félig tele pohár hasonlatával élve ezt optimista megközelítésben úgy is fel lehet fogni, hogy *lám még mennyi megoldandó feladat áll előttünk* annak érdekében, hogy *újra virágzóvá tegyük egyházunkat*. Én izgalommal tele várakozással várom a nyári részletesebb népszámlálási adatokat, aminek alapján kiderül, hogy miként is áll ma egyházi térképünk, és végre minden megyében beindulhat a régen várt **missziós munka**. Ennek révén remélem, hogy minden nagyobb lélekszámú megyében megalakulnak az **esperesi kerületek** és 1-1 vezető lelkész, illetve segédlelkészek közreműködésével ezekben *5-6 helyen is megindulhat a szórványgyülekezetek megalakítása, rendszeres hitéleti gondozása, színvonalas ellátása*.

Feladat lesz tehát bőven! Készüljünk fel rá testben és lélekben egyaránt.

Dr. Zoltán Zoltán